

Matyti, kad „galingiems“ didžiai teip rupi lietuvių būvis, kad dėl jo stengiasi atverti kokią ten naują ateitį, yra vientik didžiausias apsimonyjimas. Kaip mažai sveria lietuvių kentėjimai, duokime nors iš užgynimo mums spaudos, geriausiai parodo tai, kad toksai užgynimas buvo padarytas vientik ministerio vidaus dalykų ir visai nebuvo pasirodęs „viešpatystės tvarkoje“. Tai skurdžiausias nužeminimas mūsų, nės net paskyrimas, pvz. naujos uriadninko vietos miestelyje jau reikalauja tos tvarkos užtvirtinimo. Štai, kaip augštai stovi mūsų popieros!

Viešpatystės klausimų prie teip didžios ir smulkios centralizacijos viso surėdymo yra teip daug, kad kokia ten lietuviška spauda veik užima vieną eilę.

Dyrstelkit į apšvietimo ministeriją ir ten užtėmysit daugybę reikalavimų apie leidimą įsteigti didžią arba mažą mokyklą arba knygyną, apie leidimą perskaityti darbininkams tokią ir tokią knygą ir tt. Leidimui šio visko ministeris privalo susinėsti su vietiniais policija, ar ištikimais yra tie žmonės, kurie prašo, ar labai prašo, ar negalima ir be to apseiti, o toksai tyrinėjimas atima daug laiko. Pažiūrėsi į ministeriją vidaus dalykų, kuri stengiasi išgelbinčiomis rankomis apglotbi kiekvieną padoną ir ten atrasi eiles visokių prašymų ir pranešimų, o teip-gi visokių teršimų apie pakraipą ir ištikumą įvairių žmogystų, pagal ką surašyta paeiliui, kiek kas yra ištikimu.

Tokia centralizacija, prisipažįsta ir patys maskoliai, yra didžiai pragaišinga, bet be jos negalima apseiti: tuomet jug pertruktų virvelių, kuriomis viskas yra suraišota.

Valdžia tai gerai žino, nės ji kartas nuo karto atleidžia tas virveles, norėdama patirti padonų norus. Teip, sušauktas į Maskvą ukininkų suvažiavimas nesutiko anė maž su ta sistema tariau, kurią įvedė ministeris finansų Vitte, ir reikalavo palengvinimo jos ukės išdarbiams.

Paskui ant padarytos Nizniamė pernai parodos, kuri kaštavo valdžiai daugiau ne kaip 10 milijonų (o tai vis dovana maskoliškiems „pirkliams“) sušauktas suvažiavimas pramoninkų ir prekėjų visai netikėtai aiškiai išreiškė savo nesutikimą su tais muitais, kurie yra uždėti ant ukės padarų ir geležies ir reikalavo jų pašalinimo, kas visai nesutiko su politika valdžios, šelpiančios iki šiol didžią pramonystę. Ministeris Vitte, davė teip didį kashnį maskolių prekėjams, įtaisydamas parodą jog visai nesitikėjo tokio užmokescio ir buvo didžiai supykęs. Už tai maža kruvelė šių

prekėjų, kuriems iš tos parodos daugiausiai buvo naudos, ištaisė jam puikiausius pietus, kad tik jis spjautų ant visokių ten sprendimų. Bet toki spjaudymai ir niekinimai viešos nuomonės gaivina tarp padonų tiktai aštrią neapykantą ir kerštą, kas negali buti naudingų „visiems galingiausiems“. J. B.

Mintaujos istorija ir valdžios teikiamas mokslas.

Nesenei gavome ištikumą žinią, kad iš Mintaujos gimnazijos išvyta kelios dešimtys mokintinių katalikų už atsisakymą melstis maskoliškai prieš „ikoną“. Mat Mintaujos gimnazijos direktorius, matyt didelis rusifikacijos apaštalas, užsimanė įvesti tarpe mokintinių maldą už ciecorių. Tą jo užmanymą, žinoma, pagyrė augštesnėji valdžia ir nuo pereito rudens (nuo pradžių mokslo metų) prasidėjo atkaklus, da-gi barbariškas, vertimas jaunuomenės į pravoslavijos pusę. Mokintiniams evangelikams, leista buvo melstis savoje kalboje: vokiečiams vokiškai, latviams latviškai. Tik vieniems katalikams lemta buvo patekti į nagus barbariškos maskolių politikos. Bandymas prasidėjo nuo gimnazijos prefekto kun. Urbanavyciaus. Bet kun. Urbanavycius, nežiurėdamas nė ant valdžios opinijos, nė ant paveikslo savo draugų „kunigų-batiušų“ atsisakė nuo tos šlykščios pasiuntinystės. Nežiurint ant atsisakymo prefekto, pradėta verst mokintinius melstis maskoliškai. Bet ir mokintiniai, sekdami paveikslą savo vadovo kun. Urbanavyciaus, pasirėngė pasipriešinti nedoram valdžios darbu. Kada buvo pasiulyta išeiti į vidurį aslos ir skaityti maldą mokintiniui 3-čios kliasos Tubeliui, tas drąsiai atsakė: „aš negaliu melstis maskoliškai, nesa tai draudžia tikėjimas.“ Ant tų pėdų Tubelis buvo išmetas iš gimnazijos už pasipriešinimą. Nepasisekus pirmutiniam bandymui, direktorius pasakė prieš susirinkusius mokintinius kalbą ir gražumu velyjo nesipriešinti valdžiai: malda esanti atsiqsta augštesnės valdžios ir delto ji butinai („непрехънно, непреклонно“) busenti įvesta, nors ir prisetų išvyti pusę gimnazijos (suprask: visus katalikus). Bet į vietą atsakymo mokintiniai vienu balsu atsiliepia: „ne skaitysim, ne skaitysim!“ Direktorius perpykęs rėkia: „aš jus visus išvysiu!“ Mokintinių minia stumiasi link durų ir ima bėgti laukan. Direktorinis vejasi juos ir liepia uždaryti gimnazijos duris ir neišleisti nė vieną. Mokintiniai, matydami, kad gimnazijos valdžia nor juos varu priversti melstis maskoliškai, susitarę parašė prašymą pas ministerį apšvietimo dalykų, tikėdamiesi nuo jo užstojimo ir sugražinimo į gimnaziją jų draugo Tubelio. Ko-

pijā prasmo nusiuntē pašam direktoriui. Potam direktorius paliovē brukēs savo maldā mokintiniams. Apie pusanro mēnesio nerekējo mokintiniams rinktis ant maskoliškos maldos. Mokintiniai tikējosi laimēsē. Bet štai i vietā atsakymo ministerio, atkeliauja is Apyrubos inspektorius Zajončkovskis ir stengiasi pats ivesti maldā. Pirmiausiai uzklausia mokintiniū, kas is jū apsimā skaityti, o kas nē. Is visu mokintiniū apie 40 atsisako suvis nuo maldos, kiti atsiduoda ant tēvū valios ir tik nedidelē dalis apsimā skaityt. Atsisakiusiems nuo maldos Zajončkovskis, kaip bematant, liepē pasitrakti is gimnazijos. Likusiems liepē rinktis ant maldos, neišķirdamas nē abejojančiū. Tēvams abejojančiū mokintiniū išsiuntē bauginančiūs laiškus. Prasideda vēl sistēmatiskas vertimas prikalbinējimais, bauginimais ir baudimais. Bet negelbi nē bauginimai, nē koliojimai, nē badu stipdymai, nē „karceris“. Inkvizicija nestengia permāyiti tvirtū nuomoniū, jaunuomenē nenor eit keliu nedorybēs. Kankintiniai gimdo kankintiniūs. Kiti mokintiniai patys apleidžia gimnazijā, nelaukdami, koliaik bus jiems pasiulyta skaityti. Ant galo pradeda maišytis inkvizitoriū pēdos: jie priima atgal i gimnazijā dalj isvytuju mokintiniū, matydami nevā, kad tā dalis esanti po ițekme kitū — vadovū. Kun. Urbanaviciū laiko uz vyriausijā vadovā ir neužilgo išveja jū is miesto su pagelba policijos. Isvytiemsiems mokintiniams liepta persikraustyt gyventi i kitas vietas. Uzžiurējimui mokintiniū jau neuțtenka vienu mokintoju. Jiems i pagelbā ateina pristavai su uriadninkais. Mokintiniai vēl šaukiasi pagelbos — siuncia prasmjā pačiai ciecorienē. Bet ciecorienē neuțstojā skriaudžiamos jaunuomenēs ir prasmjā liepiā perduot i rankas ministerijos apšvietimo dalyku, ministeris-gi tyli kaip ir anuo syk ir tokiu budu laimina darbus inkvizitoriū.

Trumpai priēs Kalēdas buvo užbaigta tā liudna istorija: priēsginiai buvo išstumi is gimnazijos laukan.

Šitai atsitikimas yra gana akyvas; nēsa jis parodo, kokioje dvasioje yra auginama mus jaunuomenē; is to atsitikimo teip-gi matyti, kad da-gi neteisiasi ir nedoriaisai darbai žemesnēsē valdzios mokyklū paeina is valios augstēsnēsē valdzios. Mokintiniai, skūsdami ir niekindami savo direkteriu, skundē ir niekino pačijā valdzijā ir jos politikā. Dēlto mokintiniū balso neklāusē nē ministeris, nē pati ciecorienē. Direktoriaus darbus valdzia nepapeikia, bet da pagiria, atsiūsdama jam i pagelbā kitā apaštālā Zajončkovskj. Žinoma, kad valdzia negal peikt savo politikos ir dēlto

nenor žeminti autoritēto direktoriaus, kuris, persekiodamas mokintiniūs, pildo valiā augstēsnēsē valdzios.

Koki-gi yra siekiai augstēsnēsē valdzios? Siekiai augstēsnēsē valdzios nesunku suprasti. Valdžiai rupi užauginti nuolankiūs, taikiūs ir gerūs viešpatystēs tarnūs, kurie noriai mokētū mokesčius, visame kame pildytū valdzios valiā ir girtū jos viešpatavimā. Uz augščiausijā jaunuomenēs dorā yra laikomas aklinas, vergiškas paklusnumas ir išsižadējimas savo nuomoniū. Mokslui yra paskirtos tam tikros knygos, o mokējimas is galvos ir atkartojimas svetimū minčiū paskaitomas yra uz augštā protiškā išsilavinimā. Toks išsilavinimas labai pritinka prie aklino paklusnumo ir viens kitā sustiprina. Dēlto mus mokylos veikia panēši i „kareviū komandas“ su jū „mokslu“, neg i institucijas intelektuališko ir dorisko patobulinimo jaunuomenēs. Kaip kazarmēsē is žmogaus stengiasi padaryti gyvuolj, teip ir mokyklosē is mokintinio nori išauginti sutvērīmā be smagenū, be širdies ir be dorisko jausmo. Įkunyjimui minētū idēalū jū daug visokiū įrankiū, bet svarbiausiu is jū yra prievarta. Mintaujos direktorius liepia skaityti maskoliškā maldā dēlto kad tā maldā yra „atsiūsta augstēsnēsē valdzios“ ir kad nuo jos negalima esā atsisakyt: „kas neklāusysēs, busēs išvytas is gimnazijos.“ Mokintiniui mat nereikia žinoti, kas gera, o kas nedora — ant to esanti augstēsnēji valdzia ir autoritētai — jam reikia tik žinoti, kad priēsgynumas kenkia jo kailini ir dēlto mat reikia pildyti įsakymūs valdzios. Nēr doros augstēsnēsē uz paklusnumā ir nuolankumā, nēr jausmo augstēsno uz jausmā nelaisvēs ir vergystēs. Toks tai yra mokslas, tokia tai argumentacija mokintoju jaunuomenēs. Kad įgyvendinti tā jausmā vergystēs ir paklusnumo, žinoma, reikalinga da yra tam tikra pakraipa mokslo, tam tikros knygos, kurios sustiprintū tā dvasijā, reikalingas yra aštrūs prižiurējimas jaunuomenēs, apginimas juos nuo ițekmēs kitū žmoniū; gimnazijai, kaip ir administracijai, yra reikalinga tam tikra policija, šnipukai, denuncijantai. Reikale ateina mokintojams i pagelbā ne tik policija, bet ir kariūmenis, kuri su kanciāis stengiasi išrodyti neteisingsumą priēsiniukū. Bet prižiurējimui mokintiniū neuțtenka policijos savos ir svetimos. Norēdama suvis atskirti jaunuomenē nuo svieto ir paimti jā vieninteliai po savo sparnu, valdzia ițaisē internatus, kuriuos žmonēs teisingai vadina „kazarmėmis“. „Kazarmēsē“ gimnazijos policija prigulus daboja mokintiniūs. Ten mokintiniai prie akiū policijos atlieka, ne tik dvasiškus savo reikalus, bet, gali sakyt, ir kuniškus, da-gi laike

miego neapleidžia mokintinių budri akis gimnazijos šnipukų. Tokiu būdu, žinoma, lengviausiai yra apginti mokintinius nuo piktų dvasių — šviesos ir laisvės. Nuo tų dvasių lengvai apgina valdžia ir pačius mokintojus. Paskirdama jiems vietas ir mokėdama jiems algas ir emerituras, valdžia tokiu būdu paima mokintojus į savo rankas ir padaro iš jų savo tarnus, kurie už duonos kąsnį parduoda savo laisvę, savo idėalus, o kartais ir sąžinę.

Bet mokyklos ir kazarmės yra tai tik maža dalis valdžios rūpesčių. Ji gausiai lieja savo „šviesą“ ant visų gyventojų, išleisdama tam tikrus laikraščius, knygas ir užčiaupdama priešininkams burną su tam tikra prietaisa, vadinama „cenzura“. Bet šis paskutinis darbas yra daug sunkesnis ir, nežiurint ant stropumo valdžios „piktos dvasios“, juo tolyn, juo labyn smelkiasi į tarpą gyventojų ir gundo juos visokiu būdu. Tai žino valdžia ir kiek galėdama stengiasi apginti žmones nuo „piktų dvasių“. 1895 m. ministeris vidaus dalykų, Durnovo, rašo ministeriui apšvietimo dalykų, Delianovui, laišką ir su dideliu širdies skausmu apreiškia anam, kad apšvietimo dalykai slysta valdžiai iš nagių: prie dabartinio apšvietimo sąlygų negalima esą sutvarkinti ir reguluoti apšvietimo reikalus. „Apšvietimas, rašo ministeris, platinasi paskutiniuose metuose dideliais žingsniais. Per inteligencijos rūpestį uždėta labai daug komitetų pradinio mokslo ir apšvietimo draugysčių, kurios visuose viešpatystės kampuose įsteigia daug knygynų, skaityklų, mokyklų suaugusiems, ir baisybę knygų paleidžia į svetą dykai. Kiti inteligentai da-gi apsimą mokint žmones dykai.

Šitas stropumas inteligencijos nebutų peiktinas, jeigu ji platintų mokslą viešpatystės dvasioje. Bet ant nelaimės daug inteligentų yra neištikimų iš politiškos pusės ir jie stengiasi ant legališkos dirvos praplatinti savo idėjas, nesutinkančias su dvasia pravoslaviškos ir su sąlygomis viešpatystės surėdymo. Iš surinktų ministėrijoje vidaus dalykų žinių galima manyt, kad toks inteligencijos veikimas turi pobūdį sistėmatiškos kovos prieš valdžią ant legališkos dirvos. Prie to padėjimo priguli teip-gi gr. L. Tolstoj'us, Rubakin'as, M. Golcev'as, M. Zarodimskis, Uspenskis ir daug kitų žinomų liberalų. Išeinant daugeliui populiariškų knygų sunku yra ir cenzurai susekti gudriai paslėptą knygose propagandą kenkiančių idėjų, o apie kontrolę ir užžiurėjimą knygų platinimo negali but nė kalbos“. Akiveizdoj šitokių faktų ir reikalauose taikos ir tvarkos ministeris laiko už būtinai reikalingą, „uždėti aštrią kontrolę ant visų apšvietimo draugysčių ir įvesti aštrų prižiurėjimą knygynų, skaityklų, mokintojų ir tt.“

Tik aštrus, energiškas prižiurėjimas galis apginti žmones nuo „netikusio apšvietimo, nesutinkančio su viešpatystės siekais ir griaujančio pamatus amžiais pagirtų istoriškų liekanų“ (ист. заветовъ).

Pabaigoje laiško prašo suteikti reikalingas patarmes, kokių būdu galėtų prisidėti prie to darbo ministėrija vidaus dalykų. Tokioj pat dvasioje rašo Durnovo kitą laišką ober-prok. šv. sinodo Pobiedonosceviui „совершенно до-вѣрительно“ (Nr. 2603, 18 kovą 1895 m.), prirodydamas, kad nedėlinėse mokyklose esančiose po valdžią eparkijų vyriausybės, esą daug neištikimų mokintojų ir dėlto reikalinga esą kogreičiausiai juos prasašinti ir akylai daboti, kad neištikimieji kokių nors būdu neišsuktų į tas mokyklas. Tokia tai yra tendencija apšvietimo dalykų.

„Okrainose“ apšvietimo užduotys yra daug sunkesnės, nekaip pačioj Maskolijoje, nės čion prisideda da naujas darbas — rusifikacija ir vertimas į pravoslaviją.

Iš viso-ko matyt, kad valdžiai labai rūpi, kad dvasia apšvietimo sutiktų su reikalais valdančių luomų t. y. buržuazijos, kad apšvietimas laikytų žmones dvasioje vergystės, paklusnumo ir nuolankumo, valdžiai rūpi, kad žmonės negautų tikro apšvietimo ir mokslo, nuo kurio priguli pasigerinimas žmonių buvio, jų laisvė ir laimė.

Š-s.

Jonas Žižka.

(Iš Lenau.)

Vakars. Temsta. Miškas tyli,
Niekur balso negirdėt.
Medžių šakos, nesant vėjui,
Liovė užti ir judėt.

Raitelis išjoj' iš miško.
Puikiai žengia jo arklys.
Ir atsargiai savo poną
Neša viernas gyvuolys.

Lyg atbudęs, čia sustabdė
Savo arklį tuoj' jisai
Ir, po aržuolu nušokęs,
Kardą išimdams drasiai,

Tarė: Štai pas šitą medį
Pirmkart svetą pamačiau.
Mano motina vaitojo
Tad už audrą net garsiau.

Balso jos tik miškas klausė.
Vieton motinos dainos
Tik audra viena man tą syk
Užė ant galvos jaunose.

Pliekiant žaibui, mano kraujas
Tad užsidegė karštai . . .
Ir, audros aš išliuliuotas,
Ant audros rengiuosi štai!

Huse! prisiegą aš duodu
Aržuolui, laukamias tiems,
Kad atkeršysiu už tave
Tavo priešiams amžiniems!

Huse! aš tvirtai prisiekiu:

Tiek jų kraujo išteklės,
Kad užlieti tavo laužą
Šimtą kartų jis galės.

Huse! suvis išnaikinsiu
Jų bažnyčias, jų namus —
Tegul zokoninkai dreba,
Tavo priešiai tepražus!

Patį dangų aprukinsiu
Gaisro ugnimi smarkaus,
Kad jis liudininku buvo
Darbo pikto ir baisaus!

Į krutinę mano tvirtą
Įkvėpei ant visados
Tavo ugnį karštą, šventą —
Neužges ji niekadosi!

Huse! laikas jau atėjo
Jiems atkeršyt už tave . . .
Mano karde, drange mielas,
Tu parodyk jiems save!

O, kaip tylus: miškas, oras
Mano tėviškės brangios!
Kaip ji klauso prisiekimo
Savo vaiko ant kovos!

O, klausyk, klausyk, tėvyne,
Mano įžadų tvirtų:
Tol kovosiu, ik mus priešų
Nematysiu nuveiktų!

Šiaulėniškis.

Žvirbliai.

Lenkiškai parašė A. Dygasiński, lietuviškai vertė V. K.

Dvaro pakluonyje augo senas gluosnis — gal vyriškos veislės, o gal ir moteriškos. Kam kaime rūpi, kokius žiedus gluosnis turi pavasarij — vyriškus, ar moteriškus. O vienok medis buvo patėmytinas.

Kas antri metai, pradžioje rudens, imdavo bernas kirvį, įlipdavo kopiečiomis į gluosnį ir labai rupestingai nugenėdavo visas šakas.

Nuo randų, padarytų kirviu, per ilgą laiką gluosnio viršunė sustorėjo, lyg didi galva, ant kurios sugulė dulkės nuo kelio, sukeltos vėjo, genamų galvijų, pravažiuojančių vežimų. Tose dulkėse tunėjo tukstančiai gyvasties diegų, kurie tiktai laukė pritinkančios valandos, kad užgimtų ir pradėtų valgyt. Lytus suplakė ant gluosnio galvos sluogsni derlingų purvų, ir tas medis, sutemus vakare, išrodė lyg kokia baidyklė — teip buvo išmirkęs ir pajudęs.

Atėjo ruduo su darganomis ir vėjais; gluosnis tada neošė, kaip kiti medžiai, su ša-

komis — stovėjo tarytum negyvas. Išpradžių balzganavo ant jo galvos randai nuo nukirstų šakų; bet pagalios tie balti žymiai apdžiuvo, pagelto, ant galo pajudo.

Atėjo žiema ir gluosnio galvą, tarytum apkirptą galvą žmogaus, pridengė stora, balta kepurė sniego, kuri užslėpė visas žaizdas ir skyles. Dabar tiktai kada nekada varna, pabaidyta nuo kiemo, tūpdavo ant gluosnio, kad nereiktų palėkėt šiek tiek augščiau ant kluono kraigo. Tiktai pavasaryje iš pribrinkusios, skylėtos ir gumbuotos galvos išsprogdavo daug atžalų, kurios apsisagindavo pumpurais, dabinančiais medžio viršunę. O pro tarpus, kvepiančių jaunų atžalų, da žiūrėjo į srietą apsiplaukę išpurę uoksai, tarytum duobės, iš kurių išluptos akys. Sugelta, sopianti galva ir joms traukė į save syvus, reikšdama vidurinę gyvastį.

Atgimdavo gluosnis ne tik paties savo gyvastimi: ant sužeistos jo galvos įvykdavo šeimyna mažesnių ir didesnių augalų, kurie čia dygdavo ir tarpdavo, nekalbant jau apie samanais ir grybelius, augančius ant žievės. Pavasarij ir vasarą galima buvo matyti įvairius vainikus žaliuojančių parazitų; tili augo iš juodų išstrandijusių uoksų ir puikiais posmais dribo žemyn.

Kokia galybė varnalėšų, dilgėlių, drignių usnių augte augo aplink medį!

Iš kur ten, iš gilumos skylių, iš žievės plyšių, pradėjo lyst keisti gyvuolėliai: menki amaro vabalėliai, muselės su ilgomis, lyg stiebais, kojomis. Ar-gi ištikro viskas tai gyvena? turi savyje prietaisais jausmo? Vieni aplipo jauną atžalą, kiti lapą ir siurbia syvus. Dievo jautukai, poruškos — tai vaikštinėja, tai ilsisi, tai lakioja augštn. Tai vėl kokios musės stiprios, guvios, mitros lakioja čia kas valandėlę ir vėl pašokusios lekia toliau. Tokių svečių laukė vorai ir voreliai visokiose pakampėse. Štai ilgakojis vuodas išpaimiojo su viena koja į vortinklį, veltui šoka, daužosi lyg pasiutęs, ir gailiai, kiek galėdamas, duzgia.

Nuo ryto iki vakaro keliauja po gluosnį eilėmis skruzdės, kurių darbui nepakanka, matyt, žemės pakalnių. Lipa augštn, staptelia, uosto lyg šunes, o kitos vėl grįžta jau žemyn su diktų grobiu.

Gluosnio gyvenime galima pavadint labai svarbų laiką, kada gegužio mėnesyje atleikia karkvabaliai, tinginiai ir besočiai — tik ėst ir miegot. Temstant, apsupa jie vainiku gluosnio galvą ir pradeda šokius su niurnančia muzika. Besočiai! per visą dieną guli ant saulės ir žlėbčioja, o naktį, atvėsus, sukyla tik ryt, tik ėst lapus.

Marguodama saulės šviesoje baltu ir juodu aksomu su raudonais ženklais ant sparnų, at-

lėkdavo kartais pas gluosnį puiki peteliškė *atalanta*; aplėks aplink stuomenį, pasirinkęs vietą šešėlyje, ir suglaudžia sparnus, iškel-dama juos angštyn, idant nesuterštų jų bjaurus gususai, besivoliojantieji baltose putose, kurios lyg seilės sunkiasi iš medžio vidaus.

Išnyks karkvabaliai, tai vėl pasirodo kitoki vabalai, spiečiai baltų nakties plaštakų, apžėlusių, uodegnotų, su galva įsprausta tarp sparnų, su samanotais usais, su juodomis kojomis — net bjauru!

Ėda tie niekadėjai, kaip pasamdyti, deda kiaušinius ir miršta. Tukstančiai, jų lavonai, paukščių subadyti, sumindžioti žmonių ir gyvulių kojomis, pusiau supuvę, guli po gluosniu, o kiti tukstančiai sukasi naktį aplink medį.

Sunku vienok suskaičyt ant seno gluosnio visus vabalėlius, museles, peteliškes, kirmėlaites. Sunku galutinai apskaičiuoti, kokį darbą atlieka viduje medžio tokia spragė. Tas gluosnis daro naudą tokiam daugeliui sutvėrimų, o jam pačiam, išskyrus vieną tik žemę, viskas kenkia. Žemė ir dangus davė medžiui gyvastį tur but tik tam, idant tą gyvastį draskydami kiti būtų gyvi.

Ir žvirblis, ir pelėda, ir velnias gyvena senam gluosnyje. Zmogus, kad atsikratytų nuo drugio, grėžia gluosnyje skylę, pučia į ją tris kartus ir užkala drugį vagučiu. Per Verbą šventina bažnyčioje gluosnio šakutes su bumburais. Kas praryja tokių šventintų pumpurų, tam gerklę neskauda, o kas vėl šventintas gluosnio šakutes laiko namieje, tai nuveja nuo namų piktas dvasias ir gyvuoliai sekasi.

Tuojaus po švento Juozupo budavo šiltos dienos ir vidurdienyje susirinkdavo ant kluono stogo pulkas žvirblių, kurie, pasiputę, čiaukėjo čia sau kasdieną po keletą valandų, šildydami ant saulės. Kartais visas pulkas nusileidžia ar ant pridaržės, ar ant kiemo ties vištų sląstomis, o subraškėjus, arba pasirodžius bernui, ar merginai, pakilę žvirbliai kaip galėdami lėkdavo ant stogo ir puldavo ant kraigo, kaip lytus. Tie paukščiai buvo visokio kilimo: vieni išperėti karčiamoje, kiti žmonių tribose, bažnyčioje, varpinyčioje, kluonuose, tvartuose, lizduose garnio, karvelių, gluosnių skylėse ir tt. Bet ant žiemos susirinko visi prie dvaro, kaip vietos, kur parankiausiai galima pergyvent žiemos šalčius ir sniegą. Tų išmintingų pažvilgių laikėsi su žvirbliais startos, varnos, kuosos, šarkos, kuodžiai. Tokiu budu įvyko didelė maisto bendrystė, kuri naudojosi iš didesniojo žemės turto.

Tyliam, gražiam kaime gyvena nuotikiai labai šiurkštus, pagal žmonių priežodį: „šian-dien busi, ryt supūsi.“ Dėl tos priežasties

labai prasiretino kuopa žvirblių, likusių nuo vasaros, nors ir teip gana da jų buvo.

Apie ką tokį paukščiai be paliovos čiauska, sunku žinoti; bet tikrai, kad viską mato ir gerai moka pritaikyt savo nužvelgimus. Oo! nieks neužsislepia čia nuo žvirblių akies! Štai užvažiuoja vežikas ir sustoja ties vartais pasisėrt; žinoma, atvažiuo žydas pirkt javų, arba atsimt skolą nuo pono: toks neišdrįsta kimštis per dvarą su savo vežimu ir sustoja pas kluoną. Žvirbliai tuojuo lekia prie vežimo ir žiuri, kokį pašarą vežikas duos arkliams. O gal duos avizas? Tarp žvirblių visada yra toks vaitas, paukštis su gera galva, kuris moka viską „patirt“.

Jis, rodos nė kam ko, šokinėja sau istolo, o apsimetėlis, ištiesia kaklą ir viską, kas reikia, gerai mato. Tokį žvirblį turėdami, visi kiti gali būti kvaili — jis vienas viską kuogražiausiai aprupins. Tai nieko, ką kartais apsuks, apvogis; už tai-gi turi už visus kvailius, niekam netikusius, vienas laužyt galvą ir dirbt.

Nevienkart išeina iš triobos burnota mergina, nešdama žiurste pabirų namų paukščiams. Sustoja ir, berdama iš saujos grūdus, visu balsu šaukia: put, put, put, put! Žvirbliai jan čia! Iki atkūitė vištos, pusiau bėgdamos, pusiau lėkdamos, iki atsvyravo antys, žąsų, iki atlėkė karveliai, tuotarpu jau ne vienas žvirblis pusėtinai prilesė. Kiti paukščiai, kaip štai startos, šarkos, varnos ir tt., laizėsi tiktai ištole ir gal apkartusioje širdyje pliovojo ant visos žvirblių giminės. Merginai teip-gi neparankus toki begėdžiai nuobradai, tai-gi pati sau kalba:

— Kam-gi Dievas prileido tų pragaišėlių niekdarių, tik žmonėms skriaust ir tiems štai varguoliams gyviems daiktams?

Pradėjo mosuot su ranka, baidydama žvirblius:

— Špuč bestijos! Špuč šunssnukiai! Jug toks niekas da išplės vištai iš gyvos gerklės! Ar nelėksite sau, pragaišėliai! O kad jus nežinia!

Žvirbliai vienok visai neklauso tų keiksmų ir pludimų; lenktny griebia sau grūdus. Kartais višta užpyksta, užsimoja savo dideliu snapu ant nuobrado, tada žvirblis, mikliai nušokęs kelis žingsnius atgal, žiuri į vištą ir rodos sako:

— Jug ir mane Dievas sutvėrė ir davė man pilvą! Bent nieks iksiol da neparodė, kad vištos būtų geresnės už žvirblius.

Perniek visi trukdymai, žvirbliai sau lesė, iki buvo kas lest.

Paskiau vėl bernas nešė ant pečių pintinę su pašaru arkliams; tuojuo penki ar šeši žvirbliai nusileido nuo stogo ir lėkė ties juo,

žiurėdami išaugšto, ką tas žmogus neša, ar kartais nenubirs kokia saujalė. — Umai sulestų. Bernas įėjo su pintine į tvartą, o žvirbliai sutupė ant stogo ir aiškiai girdėjo, kad žmogus pila ką arkliais į zalabą. O kuo žvirbliai niekesni už arklus? Vis tiek, ar gyvuolys, ar paukštis išalkęs, ar keturkojis, nori ēst. Ir gudrus žvirbliai sulindo į tvartą: vieni per langelius, kiti tiesiog per duris, ir pagalios lesė išvien su arkliais.

O, žvirblis turi ant visko gerai žiurėti, jei nori išgyvent ant svieto! Žmogaus globoje apkvailo višta, antiš, žąsis; bet žvirblis, tik kaimynas žmogaus ir, gyvendamas toje kaiminystėje, išdirbo sau tiesą: „tu gudrus, tai ir aš negaliu but kvailas.“

Tuotarpu išliejo merga pamazgas; pilnas kibiras skystimo pukštelėjo ant žemės; žvirbliai jau ten, rankioja trupinius virtų bulvių, kruopų, iš puodų pagramdas: juo dvaras turtingesnis, juo daugiau tokių turtų patenka į mėšlyną.

Nė vištos, nė kiaulės, nė karvės, nė arkliai, nė šunės net negalėjo gauti savo kąsnių, nepasidalinę su žvirbliais. Nu kluono stogo, lyg iš sargyklos, žvirbliams buvo matyt visa apygarda, o labiausiai jie tēmyjosi į žmonių darbus.

O kas-žin ką veikia daržininkas? ten daržtur but kas gero, nės žmogus bereikalo nedirbtų to, iš ko jis duonos neturėtų. Noroms nenoroms žvirbliai vis dairėsi į daržo pusę. Ant galo du šoko pažiurėt: tam dalykui reikia mažiausiai dviejų, nės vieną gal ant kelio ištiikt nelaimė, vanagas gal pagaut, ir kuopa nepatirtų, ką veikia daržininkas. Iš augščiausios vietos t. y. nuo kluono kraigo žvirbliai suprato gerai, kad, jeigu du jų pasiuntiniu tupi kriaušės viršunėje ir labai atsidėję žiuri į daržininko darbą, tai galima gerai laimēt: žvirbliai teip-gi sprendžia ir mena.

Vienas kitam sučiulbėjo maž daug šiteip: „Ką matome, tai jau nebereikalo.“ Ir veikiai nulėkė visi į daržą, o pakeliui, kaip kas galėjo, spėjo ir teisino savo viltį. Neapsiriko žvirbliai ir ik pačiam vakarui labai naudingai ir neišpasakytai smagiai trusėsi, nės darbštus daržininkas buvo pasėjęs ant lysių aguonas.

Kiekvienas teisus žmogus žino, juog valgome ir geriame, kad gyventume, o kaip-gi gyvėsi be draugystės? Tai-gi valgyt ir gert smagiausiai yra draugystėje, ypač draugystėje geroje. Tokios nuomonės prisilaikė žvirbliai, kurių linksmumas prie apėsiai prirengto stalo priviliojo ne tik paukščius, kurie grūdus lesa, bet ir tokius, kurie minta vabalais. Gera žvirblių pradžia, davė pavyzdį dagilėms, startoms, zylėms; prisigretino net kielė su lankstingala, ir nykštukas ir tt. Vienu žodžiu, draugystė buvo graži ir aguonos greit nyko

nuo lysių, ypač kad arti buvo prudas su labai gardžiu vandeniu — sakytum paukščių koniakas, tasai geresnysis. Susirinkimas užsigulęs valgė ir gērė: valgis dilgino troškimą, o troškimas valgį. Ant to viso pokilio rodosi skraidė smagumo dvasia.

Ant rytojaus anksti vėl atėjo ta draugystė pusręčiant; bet neužilgo pasirodė ir daržininkas. Varguolis išvydęs tą paukščių spiečių, abiem rankom griebėsi už galvos, ir kogreičiausiai nubėgo šaudyklės.

Pirmutiniai žvirbliai užtėmyjo pavojų, purptelėjo greitai, o paskui juos ir kiti paukščiai.

— Ką aš gero padariau? — tarė daržininkas, laužydamas rankas. — Pasėjau aguonas, o užmiršau, amžindie, tuos laidokus, nepastačiau nė baidyklės.

Žinoma, aguonos nedygo ir daržininkas keikė žvirblius per visą nedėlią.

— Padaryk žmogus ką gero ant svieto ir labiausiai norėdamas! Tie bjaurybės turi protą ir viską sunaikins . . .

Daržininkas pasakė teisybę: „žvirbliai turi protą.“

Kvaili ir netikę išnyko per žiemą, užsiliko tiktai stiprus, toki žvirbliai, kurie niekad badu nestips, kolei žmogus sės naudingus augalus, kol augins naminius gyvuolius. Nė didelis daigtas gaut nuo žmonių visą užlaidymą už tai, kad jiems pavedi kartais savo kailį, kad jiems dirbi, kaip jautis ir arklys, arba eini ant kepsnio, kaip vištą ir antiš! Žvirblis naudoja iš civilizacijos geradėjysčių žemdirbystės kulturoje, o vienok liko laisvas. Išvien su viščiukais ir žąsiniais tankiai lesa jis sukapotą smulkiai virintą kiaušinį, košę su varške, o vienok toli nuo likimo, kuris ateityje butinai lankia viščiukus su žąsiniais. Tai vienintelis ant žemės paukštis, kurisai buvį savo veislės parėmė ant idėjos bendrystės su žmogum: „turi perdaug, tai atimu nuo tavęs dalelę, nesiklausdamas.“

Pavasaris! Čia aria, ten sėja, veisiasi vabalai. Yra iško gyvent, galima steigt šeimyną, atgimti vaikuose, perduot jiems savo dorybes. Tas pareigas žvirbliai atlieka su tokiu-pat pasigėrėjimu, kaip ir žmonės, tiktai kur kas lengviau. Prisiartinus laikui, *aēriac primum volucres te, diva, tuumque significant initum percussae corda tua vi.*

Ant kluono stogo šnekasi dabar žvirbliai tur but apie tai, kas ką turi vest, kaip ir kur kraut lizdą. Nuolat matai užvydėjimą, peštynes, meilės nesutikimus. Meilės jausmo apimtos poros jau atsiskyrė nuo kuopos ir toli nuo truksmo šio svieto išpažįsta sau meilę. Ir paukštis ir žmogus tai atlieka su ypatingai sulepintu balsu, kas jau aiškiai

parodo suvaikėjimą: meilė permainingai suaugusių žmogų į tik ką nutrauktą kūdikį. Tai žinoma, kitaip nepadarytum nė paikystės. Ne vienas pasakė savo numylėtai tokius niekus, kad jų nepasakytų nė geriausiems draugams, bijodamas išjuokimo. Kalba tada sušvelninta, vaikiška, o kiekvienas žodis tai melas. „Balandėle mano — sako jaunikaitis savajai — rutele, lelijėle!“ ir tt. O nerasdamas jau žodžių tarp gyvuolių ir augalų, kreipiasi prie pasaulės šaukdamas: „Saulėle tu mano skaisti! žvaigždele gražioji!“ Nė to negana, tai-gi meiluzė tampa „skaisčia dievaite, angėlu, pavasariu ir tt.“ Tikro ir netikro svieto nepakanka įsimylėjusiam, kuris, tikrai kalbant, per tai nieko nepasako. Graži ir turtinga meilės kalba, bet nėra joje nė vieno žodžio, ką-nors reiškiančio!

Seniai, rimčiausi net žvirbliai meilės laiku cypia visai teip, kaip jų vaikai lizde. „Čir, čir?“ — girdėt klausymas. — „Čili, čili!“ — atsakymas. Girdėt tai visuose gluosniuose, ant tvorų, stogų, sienų. Negalima to kitaip išreikšt žmonių kalboje, kaip tik šiteip: „Myliu tave labiau už gyvastį, tai-gi turiu viltį, kad ir tu mane myli.“ Tai pirmas pasiūlymas.

„Ar galima įsimylėt į tą, kurią tik ką pažinai?“ — Kad tau parodyt, galiu tuojau atimt sau gyvastį! — „O, meldžiamas, ne-niekink teip gyvasties!“ — Prisiekiu tau, mieliausia! pasibučiuokiva! — Tai antras pasiūlymas.

Na, ir teip dykais žodžiais besikalbant, užsimezga labai svarbus prilygimas abiejų esybių, kyla paskutinis pasiūlymas moterystės.

Vienpatystėje tam, kuris merginasi, lieka gana nesmagi pareiga pergalėt priešininką t. y. vyrą, iš visoko tinkantį į moterystę; bet reikia jis gerai išpert, arba net ir užmušt, nės aš esmi persitikrinęs, kad turin didžiausią tiesą prie meiluzės širdies. Jeigu toks gaidys, vesdamas dvidešimts, arba da daugiau pačių, kabinasi į skiauturę kiekvienam, pasipainiojusiam su savo jausmu ant jo kelio, tai ką kalbėt apie žvirblį, arba kitokį vienpatį? Prigimimas vienok turėtų už tuos visus meiles pėrimus paskirti ištarnavusiems vyrams emeritūrą.

Tai-gi nepertoli nuo vienos burkuojančios žvirblių poros nutūpe gražus patinukas, kiek galima pažint iš viršaus, labai smarkus, o pasiėlgime miklus, mandagus. Šokinėja ant vienos kojos, čiulba labai meliliai, o akis perkeičia tai į saldžias, tai į perdėm perveriančias, labai raiškias. Atsitinka, nors retai, kad moters vienpatystėje sulaužo moterystės užsitikėjimą; ir sužiedūta jau žvirbliukė, galėjo patekt mažų mažiausiai pagundymui to

sviliotojo. Du kartu nusišypsuoja ir porą kartų dyrstelėjo į jį ilgai, raiškiai, net mirgtelejo. Žinoma, užvire širdis jaunikio. Vieną ir antrą kart da susitūrėjo, bet pagalios iširdes prišoko prie suvadžiotojau ir sušuko:

— Ką tu čia man, nususelė! Žinok, kad tie tavo šokinėjimai ir prisimeiliavimai man visai nepatinka!

— Eik sau po velnių! — suriko su paniekinimu viliotojas. — Ir aš jug ne iš po startos uodegos išsprudęs! Kas tau sakė, kad tai tu tik viens gali prie tos merginos gretintis?

Tuojau pradėjo vienas kitą bjauriai plust ir neužilgo buvo girdėt: „tekšt, tekšt“, visiems pažįstamas balsas smagiai suteiktų žandinių, po kurių daugiau nieko jau nebliko, kaip tik persipešt už nuplėstą garbę. Du priešininku šoko viens prie kito, didei įniršusiu. Viens kitą kumsčiavo, stumdė, spardė, iki ant galo, besipešdamu ir įsikabinusiu į keteras, abu nukrito nuo stogo į dilgeles ties senu gluosniu. Pataitė užlaužė sparnus ir nusiminus ėmė gailiai šaukti. Tik atlėkė sena jos teta ir pratare šiteip:

— Moteriške, ko tau reik? Iš tų peštinių tu vis tiek laimėsi: ar šėip ar teip vienas apgalės ir tu vis turėsi vyrą. O, apie mane matai, žvirbliai jau nesuka ir aš labai norėčiau ištekėti, nors už to, katra nupėš.

Jau teip buvo lemta, kad tikrasis jaunikis pusėtinais apipašiotas, sukruvintas turėjo trauktis iš kovos ir ant naudos priešininko išsidadėt savo tiesų prie išrinktosios, mieliausios širdžiai. Teta nulėkė jo suramint.

Laimingas pergalėtojas sugrįžo dabar ant stogo, kur laukė jo žvirbliukė. Išrodė lyg didvyris ir su randu ant kaktos, buvo gražus akise tos, kuriai prigulėjo jo širdis. Bet ir ji buvo graži. Koks liemu, kokios akys, sparneliai, kojukės, uodegaitė! O ypač tas neišreškiamas patogumas, kurį poetai vadina moterių grožiu. Kad ir gražiausias ant svieto kolibris, tai nieks mus žvirbliui prieš tą pataitę! Buvo už ką kovoti, netekti vyriškų plunksnų ir vyro kraują praliet!

Anas ties klouonu stovintis vienai vienas gluosnis viliojo prie savęs įsimylėjusią porą. Išrodė jis, tarytum neapgyventa sala, o jo išpuvusios skylės — lyg urvai, kur galima pasislėpti nuo šio svieto truksmo. Jeigu jau džiaugtis meile, tai tik dviesia, bė kokių liudytojų. Jug to gluosnio skylėje prastam butelyje, galima patalpint savo gyvenimą, įsteigti ten rojų ir gyvent, išpradžių dviesia, o paskui-paskui Žinoma atsiras moterystės vaisiai, toki gražus, mielai cypiantieji ir čiulbantieji žvirbliukai.

Prasidėjo dienos karštos meilės, kurios liudytoju buvo ans senas gluosnis. Nekartą, beveik prisiglaudę viens prie kito, tūpėjo juodu ant šakutės, čiulbėdamu apie jausmus, apėmusius jų dviejų širdis. „Čir, čir?“ — Čili, čili!“ girdėt tolydžio. Jis kartais perlėkdavo ant kitos šakutės, bet tik delto, kad vėl tuojuo sugrižtų su išskėstais sparneliais ir numylėtąją prispaustų prie širdies. Ji buvo laiminga, meiliu balsu dėkavojo jam už glamonėjimą. Visoki jaunavedžiai gerai žino, kiek tai truso, rupesčio, darbo įtaisyti namus ir ukę, ypač, jeigu vedusi pora negauna iš tėvų lizdo nė kokio kraičio. Vis tiek — paukštis, ar žmogus — gali gyvent kur nors ir kaip nors, bet baisu ištart žodžiai: „turime įkurti namus!“ Ji turi butinai tapti namų šeimininke; jis vyru — šeimynos galva.

Ėmė kraut lizdą, vilkt į skylę, katras kiek galėjo. Daugiausiai medegos rado ant mėšlyno, tikros kasyklos sienojaus, sukrauto vienoje kruvoje. Jau gaidžiai ir vištos buvo prakasę tą kalną, tai-gi žvirbliams dabar nesunku rinkti iš ten, ką nori. O mėšlyne tam guli: įvairius popiergaliai, visoki skudurai, žiupsniai vatos, virvagaliai, siulai, šipulėliai, popirosų galai, išsukuoti žmonių plaukai. Žvirbliai nieko neniekino: ko jįsai nepaėmė lizdui sudrutinti, arba padaryti jį parankesniu, tai jįė atnešė ir mažu kuo papuošė tą sodybą. Uoksas senam gluosnyje tuoj padirto į moterystės vietą, pilną patalų ir visokių skarmalų. Apie lizdo architektūrą, puikumą, sanlygas sveikatos nebuvo nė šnekos. Abudu dirbo sunkiai, tarytum statydami Egipto piramidą, o čia parykė tik mešlyną iš vienos vietos į kitą. Sunku, kad tokiuose namuose galėtų užaugti vaikai su augštesniais kokiais reikalavimais. Patinuks, nekartą pusėtiniai nuilsęs, vilkdamas namo visą šiaudą, arba plunksną iš žąsies sparno, pritupdavo pasilsėt ant vištininko stogo, ant tvoros, ant žemės. Pataitė, laukdama busimų motinos rupesčių ir darbų, ėmėsi lengvesnio truso. Abiem, tai bedirbant, atsitikdavo visaip. Yra ir tarp žvirblių niekšai ir nenaudėliai, kurie ant visokių takų, viešelių tyko savo artymo, užpuola iš netyčių ir apilėsia. Prasidėjo pagalios grynai moteriškas darbas: dėjimas kiaušinių, iš kurių turėjo gimt vyriškos ir moteriškos lyties vaikai.

Tikrai, reikia pagirt žvirbliukę, pridėjo kiaušinių ir daug ir gražių: buvo šeši, su plonu lukšteliu, mėlsvu su pilkais lašeliais, tarytum murmuliniai dryžiai. Da kiaušiniuose tėvai pamylėjo savo vaikus ir lizde viešpatavo šilti šeimynos jausmai. Tiktai prie tokios šilumos gali iš kiaušinių išeit žvirbliai. Pataitė, jau kartą atsitupus ant kiaušinių, tu-

pėjo beveik tolydžio per keturiolika dienų; sunki į nuobodį pareiga, neištesėtų nė vienas patinas. Kad tai nors žinotum, ar neišeis iš kurio kiaušinio koks ištivirkėlis išgama, žvirblių padermės apdergėlis.

(Toliaus bus.)

Kokia liga gumbu vadinasi?

„Ukininke“ (4 Nr., 96 m.) patilpo p. B. straipsnis „kas tai yra liga gumbas.“ Kadangi ten, man manant, ne viskas tikrai apie gumbą pasakyta, tai aš iš savo pusės noriu pridėti keletą žodžių paaiškinimui termino „gumbas“, vartojamo mūsų žmonių medicinoje.

Iš žodžių p. B., kur jis rašo, kad mūsų žmones *visas* vidurių ligas gumbu vadina ir mano, kad jų viduriuose yra gyvas daiktas gumbas, išrodo, buk terminas gumbas, kaip reišiantis konglomeratą apsiireiškimų, prigulinėjų įvairioms ligoms, turi būti išstumtas iš medicinos mokslo. Tokios nuomonės prisilaiko ir tūli mūsų gydytojų, tvirtindami, buk gumbas — tik bobų plepalai. Nenorėdamas stoti į ginčą nė su p. B., nė su kitais gydytojais, aš tik trumpai pasakysiu štai ką:

Gumbas yra ypatinga patologiška forma ir kaip kitos ligos turi savo apskritą bėgį ir savo apsiireiškimus. Mes visi tą ligą gerai pažįstame, tik nežinia dėlko, bijome lietuviškuose raštuose lietuvišku vardu vadinti. Gumbu turime vadinti tik tą patologišką formą, kuri iš lotyniško vadinasi *Catarrhus ventriculi*, arba iš graikiško *Gastritis*.

Berods, man pačiam teko persitikrinti, kaip kitąkart mūsų žmonės, sirgdami ligomis jaknų arba gimdos (moteriškės), sakosi gumbu sergą. Bet kas iš to? Tas parodo tik tiek, kad mūsų žmonės, kaip ne specialistai, dažnai klysta; o vėl įbrenda jie į klaidą dėlto, kad dažnai ligos jaknų, gimdos, plaučių ir tt., kurias kitąkart gumbu pavadina, gadina neretai skilvio funkcijas, vidurių trynimą ir aplinkiniu keliu išsaulia apsiireiškimus gumbo. Tokias klaidas daro ne tik prasti žmones, bet ir gudrus gydytojai. Užtatai nėr ko stebėtis, jei kokia žmona sirgdama ant „endometritis“ arba „retroflexio uteri“ skundžiasi, buk jos gumbas žemyn pasileido. Musų pareiga tokiuose atsitikimuose yra pasakyti žmonai, kad pas ją gimdos liga ir kad gumbalai čia nieko neįveiks padaryti; nėra gumbas visai kas kita. Tokiuose atsitikimuose mes neprivalom sekti aną gydytoją, kurs aiškindamas ligonei kalbėjo: „pas tamsta ne gumbas, bet katars pilvo, o gumbo visai nėra, tai jusų bobų plepalai.“

Jeį kas mums pasakytų „pas tamsta ne gastritis, bet *catarrhus ventriculi*, mes gardžiai pasijuoktume, o anas gydytojas, pasa-

kęs tokį pat juoką, pasuko jį ant žmonos, kurios visa kaltybė buvo, kad jinai tik lietuviškai težino daiktus vadinti.

Da turiu p. B. užmesti, kad ne *visas* vidurių ligas gumbu vadina. Regimai mūsų žmonės jau nuo senovės išmoko, ar tai nuo gydytojų, ar tai patys per save, atskirti patologiškas formas vieną nuo kitos. Užtatai mūsų žmonės *žyvato* (enteritis catarrhalis) *prietvairo* (miserere) *geltos* (icterus catarrhalis), *lisninkų*, (Helminthiasis) negirdėjau, kad „gumbu“ vadintų.

Baigdamas straipsnelį, turiu pasakyti, kad ir su vardais kitų ligų ne puikiau sekasi, kaip ir su gumbu. Iš tos priežasties savo laike žadu paduoti surašą, kur ryžausi parodyt, kaip reikia vadinti lietuviškai įvardintos ligos mokslo medicinos kalboje. *M. Sk-ra.*

Burai — Guogai — Vangiai.

Rasi nė viena kita tauta netur' ant teip, sulygintinai, mažo žemės ploto tiek daug etniškų vardų (slg. „Etnologisk. smulkm.“ pag. 31), kaip mūsų lietuviai. Vieni tų vardų paein' iš gilios senovės, kiti — iš naujasnio laiko. Vieni iš jų pramanyti nuo gyvenimo būdo (slg. Getai, Getvingi, Mužininkai); kiti nuo gyvenimo vietų (Kopininkai, Girininkai, Laukininkai, Šilininkai, Žemaičiai, Aukštiečiai etc.); kiti nuo aprėdalo (Vižuočiai, Kailinuočiai); kiti, — regimai, nuo borvos uodos ar plaukų (Burai); kiti nuo ypatingų dialekto (Cikai, Kapsai, Dartininkai), kiti pagalios nuo tulų dvasios ypatingų (Dakai, Vangiai).

Burus — kiek žinau — mini Lietuvoje tik istoriškąjį pasaka apie atėjimą Palemono („Aušra“ 1884 p. 59). Anot tos pasakos, pirm' atėjimo Žemaitijon lietuvių, čionai gyvenę Burai, didžiai paiki žmonės ir nieko nenuovokiant. Laukų arimo, javų jie nepažinoję ir maitinęsi tik pupomis, giriniais obuoliais, aržuolų gilėmis, riešutais, žuvimis ir mėsa girinių gyvuolių; javus čion Palemonas atgabenęs. Palemonas žemę apimdamas iš lankų šaudęs, o Burai gindamiesi akmenimis metė. Jie turėję kitokią, ne lietuvišką, kalbą ir prigulėję prie tautos, kurią pasaka — regis nuog maitinimosi žuvimis — „Žuvėdais“ (slg. Ἰθιοφάγοι senovės Aithiopijoj', Arabijoj' etc.) ir nuo burnos pavydalo — „Platburniais“ vadina; jie vėliaus į lietuvių, kalbą priimdami, pavirtę. Burai — priduria pasaka — buvę angaloti žmonės, juodplaukiai, linksmos noturos; kuno uoda jų buvusi ruda, barzda labai reta ir rusva, stačios ausys ir rudos akys.

Jeigu mes, ant šitų etnologiskų žinių apie Burus atsiremami, pripažinstame seniausius

Žemaitijos gyventojus prie svetimos tautos prigulėjusius, tai žinios apie jų primityvišką kultūrą labai pritiktų suomiškai finnų genčiai, kaip jau Tacitus (Germaniae cap. 46) aprašo: „Fennis mira feritas, foeda paupertas: non arma, non equi, non penates; victui herba, vestitui pelles, cubili humus: solae in sagittis opes, quas inopia ferri ossibus asperant. idemque venatus viros pariter ac feminas alit; passim enim comitantur partemque praedae petunt.“ Šiandien šiaurėslink pavartytos, suomiškosios gentės, resp. finnai, gal buti, kad lietuviams čion įsikuriant, šios dienos Lietuvoje gyvenę. Ir ant epiteto „Platburniai“ atsižvelgiant reikėtų pripažinti, kad mūsų krašto Burai prigulėję prie suomiškos ar, rasi, mongoliškos rasos, kuri šiandien šiaurę Europos ir Azijos apgyvenusi, bet gilioje senovėje visą plotą šios dienos Rusijos apėmusi turėjo. Pastebėtina, kad atminimas pragaišusių — lituanisnotų — Burų sulygšiol' Lietuvoje likęs. Ruhig'ui (Lit.-deutsch. Lexicon I, 19), Mielcke'ui (Lit.-deut. Wörterbuch S. 35), Nesselmann'ui ir k. liudyjant, Prusijos lietuviai ukininkus „burais“ vadinę. Teipo-gi ir Donelaitis (Lit. Dichtungen, herausgeg. v. Nesselmann, S. 229) prastus lietuvius vadina „burais“. Kursaciui (Lit.-deut. Wörterbuch S. 64), Bezenberger'ui (Lit. Forsch. 103) ir k. sakant, Klaipėdos apygardoje lietuviai patys savę tuomi vardu vadina; ir lietuvių laikraščiai tankiai suteikia tą vardą prastiems žmonėms, dėl atskyrimo jų nuo „dvarponių“ (slg. N. liet. Ceitunga 1896 Nr. 37). Šitoje prasmėje „buras“, regis, ir rusišk. Lietuvoje pažįstamas (slg. „Duonos įieškočiai“ „Aušroje“). Kauno gub. randasi k. Burai; Suvalkų gub., Kalvar. pav. yr' k. Buriškiai; tulas Buratis gyvena Peckiemius', Gumbinės pav. (Adressbuch für Gumb. S. 36); žinoma teipo-gi pravarde Burów, buvusio garsaus vaistytojo Karaliaučiuje. Jeigu tad' Burų vardas — kaip matome — teip gerai lietuviams pažįstamas, tai ar-gi nebutų žingeidu jo etymologiją suradus? Etymologiškai šitas tautos vardas, man ding', bus susirišęs su liet. „buras“ = rusvai, pašai rainas, — rasi dėl paženklino „rudos“ kuno uodos ir „rusvos“ Burų barzdos. Užtėmytina, kad žodis „buras“, kuo ne tokioje prasmėje, randasi ir lotyniškoje bei graikiškoje kalboje: teip Festus (pas Dieffenbach, Orig. europ. p. 261) sako: „burrum dicebant antiqui, quod nunc dicemus rufum“; graik. glossa turi: βούρων, ξανθόν καί πορρόν.*)

*) W. Tomaschek (Die alt. Thrak. II, 2, S. 17) Burų vardą išvesti bandė nuo skr. bhūri, zend. būiri (viel, reichlich, Fülle, Menge), liet. būris, latv. būra (Haufe, Herde).

Burus ne tik liet. pasaka, bet ir istorija pažįsta. C. Tacitus (60—97 m. Kr. gim.) pirmas mini juos, gyvenusius tuomet rytų link nuo Markomanų, šios dienos Silesijoj' (Germ. cap. 43). Ptolomajus (apie 175—283 m.) mini juos kaiminystoje su Lugiais (Λούγοι Βούροι), nepaženklindamas gyvenimo vietos; bet primant, kad Lugių teip-go Silesijoj' gyventa, Burų gyvenimo vietos reikės jieskoti ant to ploto, kursai tarpe Karpatų kalnynų rytuose, Sudetų ir Riesengebirge vakaruose, randasi, tai-gi parubežėje su senovės Dakija (slg. *Ukert*, Germania 407—8; *Zeuss*, Die Deutschen S. 126, 458 seg.; *Forbiger*, Handb. d. alt. Geogr. III. (2. Aufl.) S. 298—9; *Mühlenhof*, Altertums-kunde II. 325, 337).

Apie Burų tautystą mes beveik nieko nežinome. Rods Tacitus (Germ. cap. 43) rašo: „Buri sermone cultuque Suebos referunt“, bet ar jie prigulėjo prie vokiškųjų Suevų (graik. Σούβροι), to mes tikrai nežinome: žinom tik tiek, kad Burų kaimynai Kotiniai (Cotini) kalbėję galliškai, o Osiai (Osi) — panoniškai, kuri tai kalba (pannonica lingua), regis, buvo labai artyma dakiškai. Artymoje kaiminystoje su trakiškaisiais Dakais gyvendami, Burai, regis, nekartą su jais susinešimus turėjo, tapdami tai Dakų talkiais, tai vėl jų priešininkais. Teip mes žinome, kad 101 m. Kr. gim. pirmame Rymėnų kare su Dakais, šitie Burai Rymėnams talkininkavę (Dionis Cassii Coceiani hist. rom. LXVIII. 8): antrame kare (105—6 m.) jie vėl buvę Dakų talkiais prieš Rymėnus (*Mommsen*, Röm. Gesch. V. 204).

Burų, regimai, ir pačioje Dakijoje' (šios dieninėje Transylvanijoje) gilioje senovėje, rasi dar Dakams šitą kraštą neapėmus, gyventa. Ptolomajus (Geogr. III. 8. 5) Dakijoje', tarp kitų trakiškų genčių, mini ir tulus Βουροδήςσιοι arba Βουροδέησιοι; čion buvusi ir pylis Βουροδάσα; vienas Dakų karalius vadinosi Βουροβίστης (a. Burobostes, Burvista). Ir senovės Trakijoje randame žmonių vardus: BVRVVS ir BVRVS THRAX (Corpus inscr. latin. IV. 2732 ir V. 5564), kurie nuo Trakų, ir pas Bulgarus sulygšiol' užsilaike (Buro, Burov).*)

Ir apie tolymesnius Burų likimus menkai ką žinome. Tik iš raštų Diono Cassiaus (LXXI. 18; LXXII. 2—3; slg. ir *J. Jung*, Römer und Romanen in den Donauländern, 2. Aufl. S. 128) patirti gauname, kad Rymėnams laike Marko Antonino (86—161) ir L. Mar. Kommodo (161—192 m.) nekartą dar teko vidoniškus ir nevidoniškus su Burais susinešimus turėti. Kaip ir kada Burai išnyko — tik dasiprotėti galima. Slovėnams butent,

*) Slg. bulg. laikrašt. „Mir“ 1896 Nr. 302 ir „Zakonnost“ Nr. 6.

o gal jau ir vokiečiams, užplaukiant, kaip K. Zeuss'ui (op. cit. pag. 459) rodėsi, Burai jų tarpe pragaišti turėję. Priimant jų tautišką pragaišimą vokiečių tarpe, rasi, galima būtų manyti, jog jų vardas dar ir dabar gyvuoja suvokiškuotame „Bauer“ (= ukininkas), arba, kal buti, kad hollandiškieji Boers, kuriuos vokiečiai Burais (Buren) vadina, tiesiog nuo jų paeina.

II.

B. Ginken'as savo rašte: „Otcet o jezdzkie v Suvalkskuju guberniju“ (Žyvaja starina. 1894. II. str. 140—1) paminėdamas apie vietinias lietuvių pravardės Suvalkų gubernijos, butent apie Dartininkus, Kapsus, Guogus, sako: „Baigiant užtėmysiu dvi pravardi: Kapsai ir Guogai, kuriomis Gižų apygardos gyventojus ir kalbančius tą pat' su jais tarmę gyventojus vidutinės ir rytinės dalies Vilkaviškio paviečio, teip vadinamus Vilkaviškiečius, jų kaimynai iš šiaurės ir pietų vadina. Kapsais vadin' juos gyventojai Naumiesčio pavieto už tai, kad jie ištaria *kap, tep*, ažnot *kaip, teip* . . . Pietų šalies Kapsų kaimynai, Dzukai, praminė juos Guogais, už jų sulyginčiai aiškų ištirimą *ū* kaip *ua*.“ Šita tautiška Guogų etymologija, man rodus, visai klaidi.

Pirmučiausia užtėmyti norėčiau, jog vardas „Guogai“ yr' pažįstamas ir kitose vietose, kituose kraštuose, kur Dzukų nēr. Teip kaimas *Guogai* randasi Mariampolės pav., apie Panemunį; kaimas *Gugiskiai* — Kauno gub., Zarasų pav.; tulas prus. Lietuvos kampas (terra), kurį kunig. Keistutis 1370 m. apipustyjo, vadinosi *Gogelankon* (Wigand, Chron. p. 190). Kun. *Gugis* iš Retuvos, maskol. administracijos persekiojamas, pasterame laike tankiai liet. laikraščiuose buvo minėtas (slg. „Vienybe“ 1895 p. 116; „Apžvalga“ 1895 p. 119; „Garsas Am. Liet.“ 1895 Nr. 9 p. 79); tulas *Gugatis* gyvena kaime Senteinuose, Tilžės pavieto (Adressbuch Kr. Tils. S. 53); pravardė *Gaga* yr' Kauno gub. pažįstama („Žyvaja starina“ 1896 str. 46). Jau dialektiškas ištirimimas vardo: Gučas ar Gugis, Guogas ir Gogas, kaip ir išsiplatinimas jojo ant teip dialektiškai įvairiausio ploto, nurodo ant klaidingumo tos etymologijos, ir kad mes turime dėl jos jieskoti tulo žodžio, tarmiškai *gugas*, *guogas*, *gogas* skambancio.

Kaslink etymologijos — lietuvių žodynai, pradėjus nuog Ruhig'o ir baigiant Bezenberger'iu, mums tinkamas pašelpo nesuteikia; tik V. Vaičiaicio užrašuose pasakų, dainų etc. randasi žodis *gugas*, *guogas* = muzikas, prasčiokas, ir, manding, paaiškinimui etymologijos geriausia pritiktų. Tokiu budu Dzukai

Kapsams Guogų vardą suteikdami, juos „muzikais“, „prasėiokais“ vadina. Prie šitos etymologijos prigulės ir vardas žinomojo traikiškųjų Lydų karaliaus *Gugio* (Γύγγος), kurį ašuriski įrašai *Gugu*, Senasis Testamentas *Gog* vadina (*Sayce*. The ancient empires of the East. London 1884, p. 221). Kaip Gugis karalių Kandaui nužudęs, jo pačią vedė ir Lydų karaliumi pastojo, iš aprašymų Herodoto (I. 8—13) ir k. žinome. Platonui pasakojant, Gugio tėvai pas Lydų karalius kaip piemenys tarnavę; pats Gugis, Herodotui liudyjant, buvęs Kandaulio, tarnas, ἀίμοφορος = jėsmanėsis, iš ko teipo-gi suprasti galima, kad jis buvęs žemos paeigos, arba kaip G. Radet sako, „n'est également qu'un parvenu“. (La Lydie et le monde grec au temps des Mermnades. Paris 1893, p. 120). — Vardas *Gugo* ir pravardė *Gugov* liko nuo trakų ir pas bulgarus.*)

III.

Apie Garleva aš — neatsimenu nuog ko — esmi girdėjęs, buk gyventojus viso to kampo nuo Garlevos šiaurės link iki Nemuno ir rytų link net iki Prienų vadinama *Vangiais*, regimai nuo adjektyvo *vangūs* = träge, verdrossen. Šitamepat' kampe] randasi ir kaimas *Vangiai*, Pagermonio ir *Ilgavangiai* — Klebiškio vaitystos; dar kitas kaimas *Vangiai* yr' Lydos paviete (Zienkowicz. Constit. synod. dioeces. Viln. 61). Neabejotina ir šitas vardas turėjo savo istoriją, kurią susekti būtų labai žingeidu.

Kiek galima iš viduramžio raštų patirti, jau XIV šimtetyje šitas kraštas per kryžius tankiai apipustytas, vadinęsis *Vaiguva* („Waigowe“, „terra Weigow“, „Wygow“, pas Wigand'ą Chron. 196, 198, 200, 246).

Jeigu mes dabar nuo Vangių jų kraštą *Vanguva* vadintumėm, ne sunku būtų tuodu vardu kaipo tarmiškas formas identifikuoti, *Vanguvan* už senesnę, *Vaiguvan* su pragaišimu litaros *n* (slg. ir Kenstutis = Keistutis, žem. pabenga, pabengti = pabaiga, pabaigti, abl. darbusė = darbuose etc.) už naujasnę formą pripažinstant. Akyva, kad ir nuo naujesniosios dialektiškos formos turime kaimų vardus: Darsuniškių parapijoj' yra du kaimu *Vaiguviai* („Waygow“ pas Zienkowicz l. c. 103), Ploksčių vaitystoje, Naumiesčio pav. Suvalk. gub. randasi k. *Vaiguviškiai*.

Kronstadt'e (Transylvanijoj'), Rugs. m. 1896.
Dr. J. B—s.

*) Slg. bulg. laikraštį „Zname“ 1896 Nr. 57.

Tėvynės varpai.

Mus vargai. Paminėjimas pernykščio bruzdėjimo valdžios ir mus pačių. Mintaujos didvyriai. Silpnos pusės mus brolelių ir dieverėlių. Seni kunigų idealai ir jaunos dvasiškijos nesuspriatimas. Panatizmo junkeriai.

Vargai šakoją, vargai lapoją, vargai vartuose žydi — sako lietuviška senovės daina. Kas-žin, ar rastume kitoje kalboje teip augstą poėziją, pritaikytą išreiškimui vargo. Teisybė, jug ir to-pat vargo lietuviai yra matę beveik daugiau už kitus: ir gamta buvo jiems gana šiurkšti, ir visoki pašaliniai priešiai tankiai užkabinėdavo, tai iš godumo, tai ant garbės Dievui ir tt. Tik atsiradavo *broleliai* ir *dieverėliai*, kurie vargus *iškirsdavo*: ir gamtą apveikdavo, ir priešiams kailį išdirbdavo, o apsidirbę su tais vargais, da ant jų garbės tokias gražias dainas tverdavo.

Šiandien atsimainė gadynės, sanlygos, atsimainė ir vargų paveikslas. Priešiai teip mus įgriebė, kad, galima sakyti, per ilgą laiką visai buvome užmiršę apie išskirtimą vargų, davėme jiems peržydėt, užsimegst, o net nunokti vaisiams. Dabar tik, paragavę tų vaisių kartumo, pradėjome raukytis ir purtytis, viens ir kits brolelis stveriasi už kirvio vargams kapoti, tik jau sunku, jau neprileidžia žandaras. Žinoma, vargus dabar mokame tik-tai keikti, vieton poetiškai juos pasveikint. Da tikra mus laimė, kad subruzdėjome nepervėlai, kad vargus iškapoti da įstengsime. Tegul tiktai mus broleliai su dieverėliais geriau išsigalanda kirvius ir netingi.

Pereiti metai gana atsižymino įvairiais to mūsų bruzdėjimo atsitikimais, kurių keletą paminėsiu. Pirmiausiai turiu užtenklinti labai tankius policijos kratymus, ypač Suvalkų gubernijoje. Tie kratymai tik apalsino policiją ir išdrąsino lietuvių, kurių vyrijos tiesiog pradėjo reikalauti nuo valdžios savo laikraščių ir knygų. Valdžia, išvydusi tai, nežinojo net ką daryt: buvo palengvinusi rubežių, tai vėl jį apsunkino. Kada-gi Peterburgo „Geografiška D-tė“ stoji į apginimą lietuviškos spaudos, valdžia net išsiuntinėjo tiesų tardytojams užklausymus, ar ištikro spauda lietuviams reikalinga ir koki tam pamatai. Apuchtinas pabandė da eit valdžiai į pagelbą, paleido iš persenusios maskolinimo kanuolės šuvi, už-taisytą „maskoliškėmis litaromis“, bet nepataikė ir, užsėdęs ant savo kanuolės, išjojo į senatą snausti. Nė kunigui Dubovskiui nepasisekė prikalbinti Veiverių mokininius prie graždankos ir pataikavimo vyriausybei. Internatai su savo žabangomis pasirodė teip-gi neįveikšę lietuvių. Štai Mintaujos gimnazijos mokininiai lietuviai stačiai pasipriešino maskolinančiai juos vyriausybei ir, nors smarkiai

tapo nubausti, vienok išturėjo. Šitas paskutinis atsitikimas pažymėtinas keleriopai. Davė valdžiai smugį, nuo kurio ji negreit susiramins. Tai viena. Kita: tie vaikai-didvyriai, parodžiusieji tokį dvasios tvirtumą ir pasišventimo pavyzdį apginimo savo tiesų, duoda mums neužslepiamą grebežių, kad mus priauganti karta turės brolelius, kurie neleis vargus vartuose žydėti. Teisybė, pasipriešinimas reikėjo atpirkti daugeliu aukų. Bet kokia graži idėja įsikuniojo be aukų? Garbė tiems, kurie moka tokiomis aukomis tapti. O kas žin, ar tie drąsus jaunikaičiai bus dėkingi už pavadinimą jų aukomis? Jie gali pasakyti: jeigu iš tokios mokyklos, kur slėgia dvasią ir silpnina doriškas pajiegas, butume išėję karjeristais, kaip štai jūs, senesniųjų, daugumas, arba net valdžios šalininkais, tasyk tai butume tikromis aukomis. Ant galo vaikai pamokino mus, suaugusius, kaip turime elgtis, kovodami už savo tiesas. Gėda, kad mes teip nemokame. Bet mokėkime nors buti dėkingais už gražų pamokslą ir stengkimės atsisteisti. Neapleiskime jų ir neduokime, kad jie, visų užmiršti, nusimintų ir dingtų sviete, negalėdami sunaudoti savo gražų būdą Lietuvai ant naudos. Parodykime, kad mes jų pasielgimą suprantame ir apie juos rupinamės. Nepasikakinkime, anot J. Šliupo, vienu tik aprašymu atsitikimo laikraščiuose, bet sušelpkime skatiku, idant nors tuli jų galėtų laisvesnėje vietoje baigti pradėtą apsišvietimą. Tai-gi užkviečiu skaitytojus „Varpo“ sumesti pagalbai Mintaujoje nukriaususių lietuvių, kiek kas ištesės. Piningus galima siųsti redakcija „Varpo“, arba tiesiog ant vardo J. Šliupo, kurio adresas toks: 421 Penn Ave. Scranton. Pa. J. Szliupas M. D.

Mūsų bruzdėjimo vaisiai matyt jug, be abejojimo. Vienok koki butų vaisiai, kad mums nepritruktų dviejų pamatinių dalykų: tvirtumo budo ir vienybės viešame darbe. Mažiausias nepasisekimas, vieton pakurstyti užsispyrimą įieškujime naujų takų, atima mums norą dirbti toliau; viena ar kita priešias surengta kliutis, vieton suskarstinti dvasią, mus atšaldo, paverčia į aplėpansius, kurie, išvydę užsimojusį persekiotoją, patys nulenkia galvą, idant užsimojusiai rankai smagiau butų suduot į sprandą. Išsiteminę kirvius, stoja mus broleliai prie darbo. Žiūrėk — viens, atsiminęs žandarą, meta kirvį, nubėga ir jau negrįžta nė savo įrankį pasimt. Kitam kirvį užkiša kur į palėpę pati ir teip pamyluoja savo vyrą, kad jau tas nė nepasigenda kirvio. Trečias apmaino kirvį ant karjeros ir tt. Bežiurint, broleliai prasiretina, o darbas tada lieka mažam skaitliui tvirtesniųjų, kurie negali vieni išvaliot, arba mažai

tegalai pasivaryti tolyn. Arba vėl: susitelkia broleliai su dieverėliais kirsti vargus, tik tie, kurie atsinešė bortas, nenori dirbti su turinčiais kirvius, traukiasi šalin ir da taikosi atšipint kitų įrankius. Menkas išeina atlikimas skyrium to darbo, kuris butinai reikalauja susitelkimo, kur kiekvienas įrankis, ar kirvis, ar borta, ar dalgis, ar peilis, gali buti naujingai suvartotas.

Dyrstelėję į tą mus pernykščio bruzdėjimo pusę, kur nesikišo valdžia, kur mes buvome palikti vieni sau, užtėmysime didelį užsipuoliną lietuviškų laikraščių ant kunigų ištivirkimo. Jug reikėjo net sulaikyti tulos korespondencijos tame dalyke, nespauddinus. Rašė ant kunigų ne tik augštesnio ir žemesnio apšvietimo žmonės, bet net patys kunigai. Tai yra didelis žingsnis pirmyn. Aišku, kad jau žmonės žiuri kritiškai ir ant kunigų žingsnių, nors tai kunigai bausmingai uždraudžia. Pasirodo, kad seni kunigų idealai: storas pilvas, pasiputęs kišenius ir riebi gaspadinė, kurie visame begėdiškume apsiereiskė tarp kunigų lietuvių, ypač Amerikoje, žmonėms nepatinka. Subruzdėjus staiga kunigijos jaunuomenei su organu „Tėvynės Sargu“, galima buvo pasitikėti, kad štai ta jaunuomenė parodys jau kitus, naujus kunigų idealus, ypač juog tarp jaunųjų kunigų atsiranda žmogystos, žiurincios į svietą šviesesnėmis akimis. Vienok jauniejie kunigai ne tik ką neparodė naujų savo idealų, ką galima jiems atleisti, bet da iškeikė visus tuos, kurie drįsta atvirai peikti senosius kunigų idealus, ir kas įstabiausia, tokį savo darbą pavadino „apginimu tikėjimo“. Mėntkis nesusipratimas. Tokiu budu kunigų jaunuomenė apsiereiskė tiktai susibendravimu saumylių, kuriems rupi tiktai savo nauda, kurie da nepriaugo prie permanymo tiesos: *salus rei publicae suprema lex*. Tokį dalykų stovį su didžiu prisipyrimu stengiasi prilaikyti atsirandantieji tame pačiame „Tėvynės Sarge“, tarp kitų rimtesnių sandarbininkų, panatizmo junkeriai, kurie tiek tiktai težino, kad reikia praeinantieji žmonės stumdyt alkunėmis ir daužyti miesto liktarnos. Dėlko jie teip daro, jie patys nenumano — ot jau toks visų junkerių instinktas. Jeigu jiems sykį ateitų į galvą, kad žmonės turi jug tiesą ramiai praeit ulyčia ir kad liktarnos pastatytos, idant butų šviesu, tai ir liautų išdykavę.

Iš lietuviškų laikraščių.

„Lietuva“ 4 Nr. šių metų skaudžiais atsiliepia žodžiais apie Europos inteligentus:

„Lietuvos šviesuoliai pirmiausi pradėjo darbą pakėlimui lietuvių, bet jau! matoma pradeda ilsti. Europoje atsirado pirmutinis

lietuviškas tautiškas laikraštis „Aušra“, jau užmigus, perlekė, kaip meteorai, kiti, iki neatsirado „Varpas“ ir paskui „Ukininkas“. „Varpas“, kaip senesnis, jau užsnudo. . . . Kieno čia kaltė mes nesprendžiame, bet negalima neįstarti, kad toki liudni atsitikimai mažina žmonių pasitikėjimą savo šviesuoliams, kurie teip greitai pailsta, pildydami savo tautiškas priderystes. Jug ant negalinčių nieko tvirto sutverti tauta negali remti savo atities

. . . Vieton kaltinti sanlygas, geriau pažiūrėti į savo pasielgimą — priežasčių, stabdantių darbą, ir čia užtektinai atras. Sunkiose sanlygose buvo jog ir kitos, nužudžiusios patvaldystę tautos ir jeigu jos šiandien geresniame padėjime, tai vien delto, kad jų vadai be pailsio kariavo už savo brolių tiesas, nesibijodami ir savo ypata paaukauti, ne teip kaip mūsų šviesuoliai, tėvynėje gyvenantieji. Jeigu tarp lietuvių gali platintis maskolystė, tai tik delto, kad mūsų tautos vadai jai vietą palieka.“ —

„Vienybės“ 3 Nr. *Ziemkintis* kalba apie savo užmanymą įsteigti lietuvišką spaustuvę ir paduoda keletą laikraščių nuomones apie jos įsteigimą. — Nėra abejojimo, kad tokia spaustuvė mums būtų didei naudinga, ir kad įtaisymą jos geriausiai atlikti bendromis pajėgomis. Vienok, pirm galutinio nusprendimo to klausymo, reiktų patirti, ką ant to pasakys Prūsų lietuviai, kurių lizde, Tilžėje, užmanyta vieta busimam spaustuvei. Jų atsiliepimas reikalingas ir dėl kitų priežasčių. Nors Tilžė spaudina lietuviškas knygas jau nuo senai, bet ikišiol nepasirupino įsitaisyti tam tikrus darbininkus, mokančius lietuvišką kalbą ir statrašą, tai-gi busima spaustuvė turėtų parsikviesti reikalingus žmones iš kitų Lietuvos kraštų. O jug ateivių, ypač iš Lietuvos D., nelaiko Prūsų valdžia, o kartais. . . . ir patys lietuviai išgraužia. Prie viso ko neprošalį atsiminti — nekaltieji nepeks už teisybę — kad Prūsų lietuviai porą kartų pamokino mus su spaustuvėmis, ant kurių buvo duoti piningai be gvarancijos ir su gvarancija. — Tamepat „Vienybės“ Nr. yra ištrauką iš „N. L. C.“ apie susirinkimą „Lietuviškos literariškos Draugystės“ Tilžėje, kada kunigas Jurgšaitis kalbėjo apie reikalingumą naujo lietuviško žodyno. Kalbėtojas sako, kad ikišioliniai žodynai nepakakina, kad jis pats žinas į pustrčio tukstančio žodžių, neesančių žodynuose. —

Délko-gi kun. J. slepia žinomus jam žodžius ir neapgarsina jų nors skyrium? Jug jie būtų naudingi ne tik tveriantiems žodyną, bet ypač šios dienos raštiniukams.

Darbininkas“ 19 Nr. p. m. duoda J. Šliupio straipsnį v. „Inkvizitoriai 19 šimtmečio“:

„Perskambėjo per mūsų laikraščius gandas apie bėdas, kokios ištiko lietuvių jaunuomenę Mintaujos gimnazijoje iš rankų carizmo despoto. Tur bet ant to perskambėjimo visas dalykas ir pasibaigė! Klausiu-gi lietuvių visuomenės, kodėl ji nekelią protestų iš priežasties teip nežmoniško valdžios pasielgimo? Kodėl lietuviai nešneka į platuį srietą per švėtimšalių laikraščius? Ar-gi lietuviai laukia, kad srietas rupintųsi apie jų bėdas, nežinodamas, kokios bėdos mus spaudžia? Šiomis dienomis apturėjau iš Lietuvos štai kokią gromatą:

„Direktorius klasiškos gimnazijos Mintaujoje pareikalavo, kad mokininiai kalbėtų prieš mokslą rusišką maldą: kurie pasipriešino — o buvo tokių daugybė — tapo pavaryti net iš kvatieros, *be tiesų istojimo kiton gimnazijon arba kokion tarnysten — pagalios privatiškon!* Tokiu budu varguoliai pasiliko be skatiko, be kšnio duonos, be pastogės. Nekurie trokšta persikelti į Ameriką. Tokioje nelaimėje atsišaukiu prie Tamistos, kad, pasigailėjęs, pasirupinti teiktumei greitame laike atsiųsti bent vieną laivakartę (jei daugiaus negalima) ant vardo (čion yra paduotos adresas). O tie nelaimingieji tikrai atitarnautų ir atsidėkovotų už tą mylistą, nės tai garbės verti vyrai yra su augštesniu mokslu.“ —

Kas gali tokią žinią skaityti be suspaidimo širdies? Tai-gi, broliai mieli, parėjo valanda, kada reiktų lietuviams pakelti protestą, smarkų protestą, bet ne vien raštu, ale gelbstint nelaimingus skatiku. Aš atsišaukiu tame dalyke į visuomenę ir aukaujų del Mintaujos nubaustų vargdienių studentų 10 dolerių“

„Garsas“ 52 Nr. p. m. aprašo labai negražų lenkų pasielgimą. Simne (Suv. gub.) lenkai susivaidyjo su lietuviais už bažnytinius giesmes, o negalėdami šiap įveikti, apskundė policijai, kad kunigo vežikas prilaikąs daug lietuviškų knygų. Kada-gi policija nesiskubino su kratymu, lenkeliai patys iškratė vežiko daigtus ir, radę ištikro lietuviškų knygų, perdavė jas policijai.

Ar bus nors viename lenkiškame laikraštyje papeikimas tokio darbo? —

„Tėvynės sargas“ 1 Nr. š. m. paduoda aprašymą paeiliui viso atsitikimo Mintaujoje su pasipriešinisiais mokintiniais. Iš 144 mokintinių 32 išvytų iš gimnazijos; antratiek patys neina į gimnaziją, reikalaudami savo popierų, kurių išgauti negali; kiti nors vaksčioja į gimnaziją, bet neina ant maldos; tiktai apie 30 atsirado niekšų, sutikusiu maskoliškai

melstis. Mokintiniai, apart prašymo nusiųsto ministeriui apšvietimo, padavę prašymą ciecorienei, nuo kurios sulaukė atsakymą: *Jūsų prašymas apturėtas, atiduotas apšvietimo ministerio peržiūrėjimui, nuo jo laukite atsakymo.* Mokintinių tėvai ir motinos, skaitliuje apie 34, kiekvienas nuo savęs išsiuntinėjo prašymus tai ciecoriui tai ciecorienei. Teip-gi išvažiavo į Peterburgą pas vidaus dalykų ministerį tėvų-valsčionių deputacija. Aprašytojas užklausia prie galo: Kaip ant to žiuri bažnyčia ir Apastališkasis sostas? —

Tas užklausimas ir nereikalingas ir pervelus. Iš prašymo, padoto ministeriui apšvietimo, matyt, kad mokintiniai priešinosi ne už turinį maldos, tik už kalbą prie jos, tai-gi čia reikia žiūrėti, ką pasakys tautiečiai, o ne Apastališkasis sostas. Arba jau reikėjo prieš pasipriešinimą užklausti. O jeigu Apastališkasis sostas nepagirs, kas gali būti, jeigu „bažnyčia nedraudžia melstis maskoliškai“? Ar tąsyk garbingas apgynimas savo tėvų kalbos pasiliks nuopoliu, kurio reiks gailėtis?

Vincas.

Iš svetimų laikraščių.

Laikraštysje „Libavskija Novosti“ randame šią skaudžią naujieną. „Vietinėje gimnazijoje, vardo Mikalojaus, tapo išleistas paliepimas, idant mokintiniai rymo-katalikiško tikėjimo atliktų rytmetinę maldele maskoliškoje kalboje, o ne lotyniškoje, kaip tai ikišiol buvo. Todėl mūsų gimnazijos kapelanas kreipėsi prie Rygos mokslo apygardos kuratoriaus, prašydamas tą paliepimą pašalinti. Iki sugrįžimo atsakymo ant šio prašymo, maldos mokintinių katalikų yra pertrauktos.“ Talpindamas šią pranešimą, laikraštis „St. Peterb. Viedom.“ Nr. 17 toliau prideda nuo savęs: „Vargu būtų tikėti tokiam pranešimui, jeigu jis nebutų talpinamas vietiniame laikraštysje, bet jo teisingumą patvirtina ir mūsų iš Liepojaus korespondentas, dėlto jokiame abejojimui jau nėra vietos.“ Jis rašo: „Vaisiai paliepimo, išleisto kuratoriaus minėtos apygardos, aiškiai pasirodė Palangoje, kur iš gimnazijos 150 mokintinių tapo pašalinti. Ten tiktai 30 mokintinių teuzsiliko gimnazijoje, dėlko ši turbut ir bus uždaryta. Liepojaus gimnazijoje yra pervirš 200 mokintinių katalikų ir jie visi turės gimnaziją apleisti. Tas pats turės pasirodyti ir kitose apygardos gimnazijose. Reikia manyti, kad tai viskas daros paslapčiai nuo augštesnės valdžios. Negalima užtylėti šitokio įsikisimo“ ir šaukiančios tendencijos — prideda redakcija — draskyti dvasiškus pajautimus jaunuoju ir vaikų, įvedant juos

į bėgi tikėjimo — tautiškos kovos, kurią tam tyčia prilaiko biurokratija. Ar-gi neužtenka buvusio jau atsitikimo Mintaujoje?“ J. B.

Korespondencijos.

Tilžė. Draugystė „Byrutė“ atliko vasario 14 dieną šventę 12 metinio savo įsteigimo. Susirinkusiųjų svečių buvo pilna. Ant 5 adynos prasidėjo koncertas. Pirmiausiai užtraukė muzika. Potam giesmininkai užgiedojo: „Trakė berželis stovėjo“, „Sėjau rutą, sėjau mėtą“, „Kur upelis teka“. Atlikus vėl muzikai Kudirkos „Sudiev“ ir Pranaičio „Lietuvaite, giesmininkai antrą kart dainavo: „Ko liudi putinėli“, „Ant kalno karklai siubavo“, Anksti rytę kėlian“. Paskui D-tės viršininkas, J. Lapinas, prakalbėjo, karštais žodžiais ragindamas lietuvius niekad ir niekur neišsizadėti savo tautystės ir vardo. Priminė, kad pirmokios 20 metų menkai kas žinojo apie lietuvius, kad jų literatūra tuomet buvo visai nežymi, o šandien jau sulaukė keliolikos laikraščių, o knygos teip-gi augte auga. Nepamiršo atiduoti garbę ir D-rui Sauerveimui, kuris sujudino tarp Prūsų lietuvių tautiškus jausmus ir davė pamatą įsteigimui „Byrutės D-tės. Prie galo kalbos J. L. išreiškė viltį, kad užaugs daugiau da draugysčių, užsiimančių kitais lietuvių reikalais. Pasibaigus kalbai ir užtraukus kelis kartus muzikai, parodyta tapo drama Gužučio „Ponas ir muzikai.“ Po teatro buvo atgiedoti juokingi kupletai „lietuvaiteš pavirtusios į vokiečių“, o potam J. L. perskaitė pasveikinimo telegramus ir šventės programas tuomi pasibaigė.

Amerika. Rugsėjo m. 1896 m. įsteigta „Tėvynės mylėtojų draugystė“, kurios vienintelis siekinys yra išleisti moksliskas knygas. Šanarių turi jau į 30. Kiekvienas šanarys moka ant metų mažiausiai 60 centų, o kurie išgali moka doliarį ir daugiau. Šanariai gauna po vieną egz. knygų, kurios kaštu draugystės taps išleistos. Ant pradžios tūli šanarių paskolyjo draugystei po 10 dol., idant tuojaus būtų galima pradėti darbą. Draugystė buvo užmaniusi pirmiausiai išleisti Kr. Duonelaičio raštus pagal A. Schleicher'į. Butų gerai, kad koks specialistas apdirbtų to veikalo statrašą, idant išleidimas būtų gerai atliktas. Užkviečiami Lietuvos inteligentai į pagelbą draugystei su apdirbimu Duonl. raštų statrašos, kaip ir suteikimu draugystei gerų rankraščių. K. Duonelaičio raštai perrašyti yra pas J. Lapiną Tilžėje. Kas apsiimtų apdirbti tą veikalą, tekreipiasi pas p. J. L. Toliaus, kaip draugystė pastos turtingesnė, suteiks konkursus uz moksliskus raštus. Prezidentas draugystės

Jurgis Kazakevičia, Box 391. Hazleton, Pa. Nord America.*)

Norint „T. M. D.“ toks naudingas darbas ir vertas tikrai pagyrimo ir šelpimo, vienok atsirado jau ir priešininkai. Kunigų kompanija, kurių prezidentu yra kun. Burba, o jų organu „Garsas“, visai apšmeižė Draugystę ir daro painias, kokias tikrai išgali, kad tik kenkti Draugystei. Esanti mat nekatalikiška, norinti sugriauti „Susivienijimą“ ir eiti Šliupo pėdomis. Draugystę dėlto teip išniekino, idant niekas prie jos nepristotų ir tik jų klausytų. Bet dovanai tas jų darbas, tuo tik apgarsino Draugystę ir daugiaus draugų pristojo. Draugystė apgarsino, kad pirmu išleidimu bus Duonelaičio raštai, Palangos Juzė etc. tai tuojaus „Garse“ pradėjo spaudint Duon. raštus. Ir teip „Garso“ 49 Nr. yra 3 apysakos ir Duon. raštai. „Palangos Juzė“ jie ketina teip-gi spaudinti. Tuo nori tramdyti Draugystę, už akių užbėgdami, kas yra didei šlykštu. Burba su Miluku jau pirm dviejų metų pradėjo rinkti medegą Simano Daukanto brošiurai, ant kurios išleidimo yra ir anų sudėta; tos jie nebaigia, nėra girdi, mudu dirbome, tai ir galim daryti, kaip mes norime.

Kun. Burba buvo kasierius „Rašliaviškos Draugystės“, kuri mokėjo už raštus iš Lietuvos, talpinamus „Vienybėje“, kaip ir zalčiui už rinkimą medegos S. Daukanto brošiurai. Dabar atsišaukia vis skolininkai, Draugystė sugriuvo, Burba su Paukščiu susipyko, tai ėmė kratyt ir kasą. Burba sako, kad jis ir kunigai įmokėjo Paukščiu ant prilaikymo „Vienybės“ 559 dol., o Paukštys rodo, kad buvo sudėta piningų net 1224 dol., išmokėta 1013 dol., o 211 dol. B. pasilaikęs. Katro teisybė, sunku žinoti, bet tie skaitliai eina per laikraščius. T. M. D. sanarys.

Samara. Maskolijos gilumoje, net Samaros gubernijoje yra didelis kaimas, Čiornaja Padana, lietuvių užgyventas. Po maištui 1863 metų išsiųsta čion du kaimu iš Kauno gub. nuo Anykščių. Iki paskutinio laiko nė vienas to kaimo lietuvis neapsvedė su maskoliute ir nė viena lietuviškai neįstokėjo už maskoliaus. Merginos išteka tik už savo kaimo vyro, arba keliauja į Lietuvą. Vaikus siūnia iš čia mokintis į Panevėžį ir Šiaulius. Gyvena gana gražiai, užsiiminėdami pramonyste ir prekyste degtinės. Rožė.

Atsiliepimas.

Visur sviete, išleidžiant kokią raštą atskiriam knygoje, taikosi jį pertaisyti, statrašą ir

*) Talpindami šią korespondenciją, sykiu pranešame, kad padidinimui T. M. D. turto paaukavo skaitytojai „Varpo“: J. K. — 2 r., J. Višakis — 2 r., Draug. — 3 r. Red

korektą atlikti kuogeriausiai. Pas mus einasi tame dalyke atbulai; net iš laikraščio perspaudint nemokame ir, vieton raštą pataisyti, da labiau sudarkome. Štai pvz. iš „Varpo“ perspaudintas mano paveikslėlis „Viršininkai.“ Retai atsitinka net mus spaudoje matyti teip biauriai atliktą spaustuvės darbą. Pasirodo, kad spaustuvė (visai man nepažinstama), apsiėmusi perspaudinti „Viršininkus“, neturi nė litarų, nė ženklų, tinkančių lietuviškiems raštams. Tai-gi stoka tame dalyke atliko maišymu didesnių litarų su mažesnėmis, arba tiesiog paliko litaras be ženklų, iš ko vietomis pasidarė iš kalbos tikrai mažo vaiko šveplavimas. Vienok nepritruko tos spaustuvės statytojui drąsumo perkeisti autoriaus statrašą, vartojamą „Varpe“, į statrašą „iš savo galvos“, perdirt žodžius ir net pasikėsint ant mainymo teksto. Korektos matoma nedaryta visai, ką geriausiai liudija palikimas prie galo puslapio tokių štai dalykų, kaip „toliaus bus.“ Man pačiam korektos nieks nepasiulė. Gana bus šitų paviršinių apskritų užtėmijimų. Labai man nesmagu, išvydus savo veikalėlių, šiteip svetimų rankų sudarkytą. Nepataisysiu jau to dalyko, bet šitas atsiliepimas tegul bus bent-gi persergėjimui kitiems.

Perkunas.

Atsakymai.

Šiaulėniškini: „Žizka“ talpiname pertaisę. J. B. Pranešimas 2-as mums netinka. Duosime „Ukininkui“.

Apgarsinimai.

Sušelpimui Mintaujos nuskriaustų mokintinių-lietuvių:

Autorius „Tėv. varpai“ 1 rub.

3 gruodžio 1896 m. numirė

Mykola Bandzevyčius

studentas girinio instituto.

Piningus ir laiškus į Varpo (ir Ukininko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti: Hrn. Dr. Bruažis, Tilsit, (Ostpreussen).

Turinys.

Iš šiaurių padangės. — Mintaujos istorija ir valdžios teikiamas mokslas. — Jonas Žizka. — Žvirbliai. — Kokia liga gumbu vadinasi. — Burai — Guogai — Vangiai. — Tėvynės varpai. — Iš lietuviškų laikraščių — Iš svetimų laikraščių. — Korespondencijos. — Tilžė. — Amerika. — Samara. — Atsiliepimas. — Atsakymai. — Apgarsinimai. — Adresas